Horváth Beáta
Radnóti Miklós Gyakorlóiskola, ELTE

Egy érettségi tárgya, egy tárgy érettsége

Mozgóképkultúra és médiaismeret

Az információáramlás lendületének, a médiumok szaporodásának, a szövegek sokszorozódásának korában a magyar közoktatás is ügyének, feladatának tekinti a médiumok tartalmára irányuló olvasási kultúra alakítását, a kép-, illetve filmnyelvi szövegértés elmélyítését, az információs mobil társadalomban való tájékozódás megsegítését.

A Mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy kiépülése már több mint egy évtizedes folyamatot jelent: a NAT, illetve a Kerettanterv kijelölte az alaptematikát, az 1997/100-as *(1)* törvényhez kapcsolódó vizsgakövetelmények pedig az érettségi vizsga szintjeinek tartalmi rendszerét szabályozzák. Az ebben az évben zajlott első központilag irányított, „összeolvasott" érettségi e tantárgy fejlődéstörténetének éppen ezért fontos, összegző állomása.

A korábban a helyi tantervnek megfelelő, a szaktanárok által helyenként megszervezett érettségivel szemben az idei vizsga átfogóan rendezi a tantárgyhoz kapcsolt elvárásokat. A részletes érettségi vizsgakövetelmény általánosan szabja meg az elvárt tudás alapparamétereit, a vizsgakövetelmény és forma egységes lett, a vizsgaleírás a vizsga lebonyolításának menetét rendezi. Éppen ezért ezen a ponton, az első vizsgaidőszak után érdemes megvizsgálni, hogy a lezajlott érettségi a médiaoktatás eddigi folyamatát miképpen összegezi, milyen szakmai-pedagógiai helyzetet érvényesít, valamint hogy a formai, tartalmi, pedagógiai szempontok miképp, milyen dinamikával érvényesültek a vizsga során, s milyen képzési metódusokat, kompetenciákat vár el a rendszer a diáktól is, a szaktanártól is. S természetesen kérdés az is, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret kompetenciarendszere, szemlélete miképp illeszkedik más tárgyak csomópontjaihoz, elvárásaihoz, az azokban megkövetelt szövegképzési képességekhez.

Összefoglalónk tehát egyrészt a vizsga szakmai menetét vázolja, illetve azokat a csomópontokat, olykor feszültségeket érinti, amelyek a követelményszint és teljesítmény, az elvárt és megvalósított technikai-szakmai nívó között találhatók.

A középszintű vizsga gyakorlati (két projekt-) és írásbeli részből áll; az emelt szint többszörös gyakorlati megmérettetést (három projektfeladatot), elmélyültebb tudást és szóbeli érettséget is kíván a vizsgázótól. A vizsga összetett szerkezete sokféle képességet igényel. A tárgy vizsgastruktúrája egyrészt teret ad a kreatív képességeknek, s egyszerre vizsgálja a különböző film- és médiaelméleti, nyelvi jelenségek problematikájának elemző-érvelő technikáját és a tárgyi tudást. Az írásbeli, illetve emelt szinten a szóbeli vizsgaforma a kreativitást, az elemzés és érvelés megnyilvánulását, a szövegértés érzékenységét, az átfogó, szintetizáló tudást és a kulturális mozgékonyságot egyaránt megköveteli a vizsgázótól.

Középszintű vizsga

A vizsga szerkezete

Gyakorlati vizsga (projekt)		*Írásbeli vizsga (180 perc)*		
Médiaszöveg és munkanapló elkészítése (A feladat)	Esszé elkészítése (B feladat)	Fogalom- és tárgyismeret	Mozgóképi szövegértés	Média miniesszé
25 pont	25 pont	10 pont	25 pont	15 pont

A gyakorlati vizsga, a projektfeladatok

Középszinten a diákoknak a vizsgaidőszak előtt jóval korábban kiírt A- és B-jelű feladatokból kell egyet-egyet választania. A 2005 májusi vizsga projektjei 2004 őszétől olvashatóak voltak, s már a 2005 október-novemberi vizsga gyakorlati része is nyilvános. Középszinten projektfeladatokat maga a szaktanár is kijelölhet, ám a vizsgázó által kidolgozott feladatok közül ebben az esetben is a megjelölt témák egyikét a központilag kiírt feladatok közül kell választani. Az értékelésben mindkét feladat maximálisan 25–25 pontot ér.

A projektfeladatok elkészítéséhez bármilyen (technikai-szakmai) segítség igénybevehető, az anyagok összerendezése, az elemzések elkészítése azonban már a tanuló önálló munkája. Ha a munka eredetisége kérdéses, a vizsgabizottság vizsgálja ki a felmerülő a problémákat.

A projektfeladatok hangsúlyos része a munkanapló. Maga a projektforma, illetve a munkanapló nem ismeretlen az OKTV-n részt vett diákok számára. A munkanapló ott is elemző kommentárként működik. A munkanaplóval szemben nincsenek szigorú formai előírások, de a vizsgaleírás pontosan meghatározza azokat a tartalmakat (döntési helyzetek felvázolása, személyes élmények, az elkészült anyaggal kapcsolatos önértékelő megjegyzések, vagyis a tervezett és az elkészült munka összevetése), amelyeket a naplónak tartalmaznia kell. Ugyanakkor a munkanapló formája kötetlen, bármilyen segédanyagot, a munkafolyamatot vagy az eredeti elképzelést dokumentáló anyagot is kapcsolhat a vizsgázó az önértékelő kommentárhoz.

A projektfeladatokat a vizsgázónak az írásbeli vizsgaidőszak, azaz a magyar írásbeli megkezdéséig rendezett formában kell leadni. A leadott munka azonosítószámot kap. Például a 2005 májusi rendes vizsga a kéttannyelvű gimnáziumokban 2005. május 6-án, pénteken megkezdődött, így a beadási határidő ekkor május 6-a, péntek volt.

A beadástól kezdve a projektfeladatokra az írásbeli vizsga előírásai érvényesek. A vizsgaanyagokat a szaktanárok javítókulcs alapján értékelik. A központilag kiírt feladatokhoz a javítókulcs az interneten jelenik meg, minden feladathoz külön-külön. A szaktanárok által megjelölt feladatokhoz maguk a szaktanárok készítenek javítókulcsot. Szempontjait, illetve az értékelés módját is a vizsgaleírás szabályozza. Ennek értelmében a javítókulcs az elképzelés megtervezettségét, a megvalósítás előkészítettségét, illetve a munka szervezettségét, dokumentáltságának minőségét, az elkészített anyaggal kapcsolatos (ön)reflexió színvonalát; a kivitelezés technikai és esztétikai minőségét, ötletességét, személyességét; a prezentáció formai színvonalát veszi figyelembe.

A gyakorlati vizsgát jelentő projektfeladatok újdonsága, hogy hosszú előkészítés után, valamennyi segédeszköz felhasználásával dolgozhatnak a vizsgázók. Mivel a feladatok már a vizsga előtt hónapokkal nyilvánosságra kerülnek, ennek a vizsgaelemnek nyilván érzékeny felülete az önállóság kérdése. A nyitott, kutatómunkára épülő, illetve a kritikát, tanári és egyéb ítéletet is beépítő felkészülési fázis célja az önállóságra nevelés: a munkafázisok felépítése, a készülő munka folyamatának megismerése és megízlelése, a kutatómunka fontosságának hangsúlyozása, a szakirodalom beépítésének kialakított fele-

lőssége, illetve az eredeti célok és a készülő projekt viszonyának újra és újra átgondolása, átértékelése.

A projektfeladatok, a munkanapló s a bennük megfogalmazott elvárások összességükben reflexív, kreatív-gondolati megnyilvánulást követelnek meg a vizsgázótól. A munka során s kiváltképp a munkanapló megfogalmazásakor a vizsgázónak a kreatív szabadság mellett figyelnie kell arra is, hogy a feladatban felfedezze, milyen – eddig tanult – elméleti ismereteket kell mozgósítania. A forma egyben a későbbiekre általánosan érvényes pályázati rendszer, a dokumentációra-reprezentációra épülő munkamódszer gyakorlati-megnyilvánulási-kommunikációs formáit is beépíti.

Természetesen az új feladat- és vizsgatípus más problémát is felvet. Például az önállóság lehetősége visszaüthet, hiszen a gyakorlati vizsga nyitott rendszere annak veszélyét is magában hordozza, hogy a vizsgázó aránytalanul használja a szakirodalmat, más munkájára épít, dolgozatában gátlástalanul emel át különböző szövegekből. Ez a veszély a szövegek gyors másolásának, szabhatóságának korában természetes. Ami azonban ellensúlyozza, feloldja ezt a félelmet, az a projektfeladatok tényleges működése és gyakorlati-szellemi haszna. Általános tapasztalat, hogy a diákok elsősorban a kreatív (A-jelű) feladatok során önmegvalósításra, önkifejezésre törekszenek. E feladatok kidolgozását fokozott szellemi izgalom jellemzi, a szervezés és a produkció létrehozása heves és érzékeny alkotói állapotot jelent a diákok számára.

Az elemző esszé (B-jelű projektfeladat) másfajta megmérettetés elé állítja a vizsgázót. A munka nagysága jelöli ki az érettségi súlyát. Gyakori, hogy a diákok e feladat kapcsán írnak először ilyen terjedelmű esszét: felkészülésük során tehát összegezniük és alkalmazniuk kell a különböző területeken (magyar nyelv és irodalom, történelem, mozgókép stb.) elsajátított elemző-érvelő technikákat, nyelvi, stiláris kompetenciát. Így ebben az esetben a munka súlyát a kutatómunka megtanulása, az esszé tartalmi és szerkezeti kialakítása és összehangolása, a szellemi kapacitás fenntartása jelenti.

Mivel a kreatív (A-jelű) projektfeladat egy film, story-board vagy egyéb médiaszöveg elkészítésére irányul, technikai munkát és hátteret is igényel. A feladatok eddig még fel nem térképezett, nagyon eltérő technikai bázissal rendelkező iskolák-diákok számára fogalmazódnak meg. Az iskolák, a vizsgázók és maguk a tanárok más-más technikai apparátussal, képzettséggel, felkészültséggel rendelkeznek. A kiírás ezért többféle technikai szintre épül, de mindig tartalmaz olyan tervet, amely a középiskolák minimális technikai körülményei között is biztosítja a vizsgázónak, hogy a tanult elméletet gyakorlati reprezentációban is érvényesíteni tudja. A javítás során a technikai alapok a gyenge eszközellátás miatt nem jelenthetik az értékelés bázisát, az elvárások nem a technikai megvalósításból indulnak ki, hanem a munkanaplóban megfogalmazott reflexiók mentén működnek. A projektek kidolgozása természetesen múlik a technikai háttéren, de a projektfeladatok érvényesítésekor az az intelligencia, érzékenység a fontos, amely beméri, hogy a vizsgázó a választott technikát mennyiben birtokolja.

A projektfeladatok problematikáját azonban éppen hogy nem az aránytalan eszközellátás, a változó technikai bázis, a tanárok eltérő technikai szaktudása jelenti, hanem az, hogy a technikai elvárás mértékletessége a feladatot megfogalmazók részéről, a vizsgázók alkotói vágya és lendülete, valamint a javító tanárok szerepe egymásnak is feszülhet. A technikai megvalósítást a tárgyi feltételek miatt a javítókulcs csak minimálisan veheti figyelembe, az értékelésben a munkanapló – vagyis az alkotói szereppel szemben a bíráló, önértékelő reflexió – érvényesül erőteljesebben. Ez az értékelési irány tehát visszaállítja a feladat kreatív terét. E helyzet tanári és módszertani nehézsége, hogy az „önmagáért beszélő” alkotói lelkesedést nehéz a munkanapló megtapadtabb szemlélete, bíráló hangneme felé terelni. A projektfeladatok által gyakran lehívott, megteremtett „művészi” lelkesedés élvezete után a munka folyamatában a munkanapló nem mindig kapja meg azt a hangsúlyt, amelyet a javítókulcs megkövetel. A projektfeladatok kidolgozásának kultú-

rájához a megvalósítás és önértékelés egyensúlyának megteremtése is hozzátartozik. A kreatív projektfeladat egy aktív, nyitott, felszabadult teremtő folyamatot, illetve egyfajta önkorlátozó, önértékelő önolvasatot egyszerre követel meg a vizsgázótól. Ez a vizsgaelem csak akkor igazán sikeres, ha a vizsgázó rendelkezik alkotói és értékelő kompetenciával is. Ennek a nagy amplitudón mozgó, összetett attitűdnek a kialakítása módszertani megoldásokat követel a tanároktól. A diákmunkáknak s nyilván a projektformáknak a tanórák, illetve az elemzések tárgyává kell válniuk. A nyílt diskurzusnak többféle haszna, módszertani hozadéka van. A nyitott megbeszélések, kritikák során a diákok megtapasztalhatják, hogy elképzeléseik és művük befogadása, független értelmezése mennyiben találkozott.

A kreatív, lelkes, alkotói szerep és az önkorlátozó olvasási technika kialakításához is pedagógiai folyamat vezet. A megoldás tehát az lenne, ha a kreatív projektfeladatok kiszakadnának az érettségi keretei közül és a mindennapi oktatás részévé válnának (mint ahogy ez néhány iskolában általánosan, több tantárgyra kiterjedve működik is). A projektforma általánossá válása, érlelődése egyrészt segíti a helyi iskolai médiumok, a diákság lokális és szubkultúrájának erősödését, valamint kialakítja azt a szempontrendszert, olvasási szintet és érzékenységet, amelyet az érettségi munkanapló-formája megkövetel.

A módszertani fejlődést, az elvárásokhoz való igazodást a tankönyvek mellett a különböző, immár az érettségire koncentráló segédanyagok jelentenék. Reméljük, hogy a szakma reagál majd erre a – ha nem is oly nagy – piaci igényre. A feladatok kiépített folyamatát azonban maga az érettségi rendszere is biztosítja. A 2005-ös május-júniusi érettségi anyaga már forrás. Ezt követik az év során még a szeptember-októberi, majd a február-márciusi vizsgák, a vizsgaanyagok, a javítókulcsok a megírást követően azonban folyamatosan kerülnek nyilvánosságra, készülési és gyakorlási keretet adva a következő időszakra.

Ennek a problémának más irányú megfogalmazását jelzi, az önmegmutatás lehetőségének tágabb biztosítását kéri számon a tanárok részéről az a gyakran megfogalmazott igény, hogy kerüljön sor a projektfeladatok szóbeli megvédésére. Bár a gesztus érthető és szép, lényegében arra világít rá, hogy maga az érettségi e pillanatban olyan szerepet is hordoz, amelyet a diákok számára a tanulási folyamat során kellene biztosítani. A projekt megvédése a jelenlegi struktúra munkanaplójának szóbeli megismétlése, korrigálása lenne. Ezt a központi egységesített értékelés nem engedi meg. A vizsgaforma határozott célja az új tantárgy elvárásainak, méréstechnikájának formálása, egységesítése. A projektnek tehát a mozgóképoktatásban nem vizsgaformának, a végső, a nagy, a mindent elsöprő egyszeri kreatív aktusnak kell lennie, hanem egy a tanuló számára ismert oktatási-értékelési módnak, mely az érettségin a fent már ismertetett kompetenciákat, alkalmazott tudást komplexen vizsgálja. (Zárójelben jegyzem meg, hogy a projektfeladatok módszertani alkalmazása e kis óraszámú tantárgy esetében technikailag is nagyon indokolt, másrészt a formának a fent vázoltak miatt a tanár-továbbképzéseken is egyre nagyobb szerepet kell kapnia.)

Az írásbeli vizsga

Az írásbeli vizsga 180 perc időtartamú. A vizsga időtartama alatt három feladattípust (ismereteket ellenőrző feladatok, mozgóképi szövegértés, média miniesszé) kell a vizsgázónak megoldania. A vizsga időtartama magában foglalja a mozgóképi szövegértéshez kapcsolódó filmrészlet (kétszeri, igény szerint háromszori) vetítését is. A vetített filmrészletet az iskolák VHS-formátumban kapják meg, tanulócsoportonként külön-külön kazettán.

A vizsga indításakor a tanulók megnézik a filmrészletet, majd elolvassák a szövegértési feladat kérdéseit, ezek után újra megnézhetik a filmrészletet. Amennyiben a vizsgázók közül bárki kéri, a vizsga 150. percében (a beadás, azaz 180 perc letelte előtt fél órával) a filmrészlet újra levetíthető.

Fontos tehát arról is beszélni a diákokkal, hogy milyen sorrendben készítsék el a feladatokat. A feladatmegoldás kötetlen, ugyanakkor a vetítések rendje, lehetősége mégis felajánl egy megoldási sorrendet. A feladatlap megoldása során érdemes a szövegértési feladattal kezdeni, a bizonytalan kérdéseket azonban a harmadik vetítés után is elég megoldani.

Az írásbeli feladatlap három része közül mindegyik nagy figyelmet, a feladatok szövegének pontos olvasatát kívánja; a szövegértési feladat és a miniesszé egyben igényes szövegalkotási feladat is. Az időbeosztásnál erre is figyelni kell.

A szövegértési feladat részei logikai viszonyban is állnak: a kérdések segítik egymást. A különböző megfigyeléseket, információkat tovább kell vinni. Ennél a feladattípusnál nem célszerű átugorni az egyes feladatokat, hanem érdemes a megfigyelési szempontok logikáját is követni. Középszinten a szövegértési feladatok alapvetően megfigyelésekre épülnek, ugyanakkor a záró kérdése(k) már a különböző megfigyelések összerendezését kéri(k).

Ugyancsak fontos megoldás-technikai kérdés a miniesszé felépítésének menete. A miniesszé pontos fogalmi bázist követel, műfaja alapvetően elemző-érvelő, felépítése az ismeretanyaghoz köthető szempontokat igényel. Ezt támogatja meg a miniesszé témájához, problematikájához kapcsolt feladat, amely segíti a vizsgázót gondolatmenetének felépítésében, és egyben szempontokat ad az érvelés-állítás rendszerének kiépítéséhez. A felkészülés során tehát kondicionálni kell a tanulót, hogy vizsgálja meg a feladatot, gyűjtse össze a problémához köthető fogalmakat, gondolja végig, hogy a kérdés a tanult anyag mely részeit érinti. Tegyen állításokat, állításait igazolja érvekkel.

Középszinten a tanulók a projektfeladatok és az írásbeli feladatok pontjaival maximálisan 100 pontot szerezhetnek.

Az írásbeli teszt szöveggyakorlatának egyes elemei is újdonságot jelentenek. Az ismereteket ellenőrző kérdések a megszokott, általánosan alkalmazott módon (definíciók, alapállítások megfogalmazása, helyes és helytelen relációk szétválasztása) kérik számon a vizsgázó tárgyi tudását, fogalmi apparátusát, illetve stabilitását.

A szövegértési feladat már újdonság, a tárgy metodikájának egyik legfontosabb területe. A feladatok, illetve a válaszok nyelvi igénye a középiskolai képzés során megszerzett nyelvi kompetenciára épül. Az értékelés tárgya azonban a filmstruktúra kommunikációs, narratív és filmnyelvi kódjainak megértése. Ez a vizsgaelem egy általános nyelvi szinten a filmnyelv olvasatának kompetenciáját méri. Középszinten a kérdések elsősorban a kommunikációs jelekre, a narratív fordulatok megértésére, a mise-en-scene (díszlet, jelmez, világítás, kellékek, smink) elemeinek funkciójára és alapvető filmnyelvi összefüggésekre irányulnak. (Emelt szinten a filmnyelvi megoldások absztraktabb összefüggései is tárgyai a kérdéseknek.)

A szövegértés kérdésformái, azok működése a didaktikai felépítettség egyik leglényegesebb területei. A tárgy kérdéskultúráját először ez az érettségi strukturálta. A szövegértési feladatok teljesen új elemként jelentek meg az érettségi értékelés rendszerében, vagyis maga a forma is vizsgázott, működő s jól megléphető szakmai kommunikációt hozott. A tanártovábbképzések szakmai megbeszélései, a megírt érettségik tapasztalata szerint ez a terület bár módszertani történettel nem rendelkezik, mégis könnyen fejleszthető, a tanítás menetébe gyorsan beépíthető. Az órákon alkalmazott film- és médiaszövegelemzések, gyakorlatok jól alakítják a szövegértés területeit, a szövegértési kompetencia megfelelő szintjére hozva a diákokat. Az érettségi feladatformája természetesen itt is visszahat (vissza fog hatni) a tantárgy didaktikai rendszerére, kérdéskultúrájára, de a megalapozás és annak tantárgyi módszerei, valamint a terület elvárásrendszere összhangban vannak.

Az írásbeli vizsga különböző részei közül a legnagyobb szakmai kihívást e pillanatban a média miniesszé „megformálása" jelenti. A „megformálás" kihívása az érettségi kommunikáció minden résztvevője (vizsgázó, felkészítő-javító tanár, a feladat kiírója) számára gondot jelent. A médiaismeret a tantárgy módszertanilag még éretlenebb felülete, tartalmi hangsúlyai már megfogalmazódtak, de diskurzusuk még nem erős. A miniesszé formája – a még fejlődő tantárgyi alapokon – nagyon határozott szakmai-módszertani lépéseket, igényességet követel. A feladat tömör, erős érvelő nyelvi kompetenciát igényel, amelynek nyelvi bázisa, metodikai folyamata még alakulóban van.

Gördülékeny „megformálásához", alkalmazásához az alábbi képességek összhangjára van szükség:

– tárgyi-elméleti tudás: a média rendszerének, nyelvi és motivikus jelenségeinek ismerete;

– a szövegértés kompetenciája: a miniesszét segítő feladat, idézet alkalmazása;

– a szövegépítés kompetenciája: a különböző problémák, érvek összerendezése, az érvelés logikus, hajlékony felépítése;

– stiláris érzékenység: a miniesszé műfajának tömör, az intuitív megjegyzéseket kerülő, nyelvileg kifejező birtoklása.

Az elvárások és igények szakmai együttállása még kihívás a tantárgy számára. Az érettségi követelményei ennek a területnek adják a legerőteljesebb formai-tartalmi lendületet.

A módszertani fejlődést, az elvárásokhoz való igazodást a tankönyvek mellett a különböző, immár az érettségire koncentráló segédanyagok jelentenék. Reméljük, hogy a szakma reagál majd erre a – ha nem is oly nagy – piaci igényre. A feladatok kiépített folyamatát azonban maga az érettségi rendszere is biztosítja. A 2005-ös május-júniusi érettségi anyaga már forrás. Ezt követik az év során még a szeptember-októberi, majd a február-márciusi vizsgák, a vizsgaanyagok, a javítókulcsok a megírást követően azonban folyamatosan kerülnek nyilvánosságra, készülési és gyakorlási keretet adva a következő időszakra. Az OM honlapján már olvashatnak mintafeladatokat, valamint a már említett vizsgaanyagokat és a felkészülést segítheti az alábbi feladatsor is.

ISMERETEKET ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK (10 pont)

1. (3 pont)

Határozza meg, hogy az alábbi állítások közül melyik igaz, illetve melyik helytelen!

E szerzői film a rendező vagy az alkotócsoport filmnyelvi-formai eszköztárával jellemezhető.

A szerzői film alkotóinak világlátása, eszköztára hasonló.

A szerzői filmtől gyakran várjuk el, hogy a filmet az alkotók személyes világlátása hassa át.

2. (2 pont)

Figyelje meg az alábbi képleírás minden információját, majd válaszolja meg a kérdéseket!

A beállításban egy férfit látunk, áll, figyel. Alakja feszes, betölti a képet. Kalapja árnyékot vett szemére, csizmája rikítóan színes. A férfi gúnyosan mosolyog.

Milyen képkivágást alkalmaz a beállítás? Válaszát legalább két érvvel indokolja!

Emeljen ki egy részletet a beállításból! Nevezze meg a hozzákapcsolható plántípust!

3. (1 pont)

Az alábbi idézet egy meghatározó némafilmes stílusirányzat fontos jegyeiről beszél. Írja be az irányzat megnevezését a kipontozott helyre!

„Az …… művész teremtő módon bánik azzal a lehetőséggel, hogy lelki komplexusokat minél behatóbban formáljon meg. Azáltal, hogy ezeket az előtérbe állított komplexusokat optikai jelenségekkel kapcsolja össze, vissza tudja adni egy tárgy belső életét, lelkének kifejeződését." (Lotte H. Eisner)

4. (1 pont)

Nevezzen meg a Budapesti Iskola alkotásai közül két jelentős művet és rendezőjét!

5. (3 pont)

Nevezzen meg három olyan műsortípust, amelyek szerkesztésénél érvényesül a sorozatelv, majd mindegyik példa esetében indokolja meg, hogy milyen jegyekben, tulajdonságokban érvényesül a sorozatszerkesztés célja.

SZÖVEGÉRTÉSI FELADAT (max. 25 pont)
(A kérdések Enyedi Ildikó Az én XX. századom című filmjének részletéhez kapcsolódnak: Nyitókép: Nyakék. A nő nyakéket vesz. Zárókép: Az ékszerbolt eladója bekopog a professzorhoz, és megkérdezi, hogy bejöhet-e, majd leblende.)

6. (8 pont)
a) Milyen látványelemekből, illetve szóbeli közlésekből ismerjük fel a helyszíneket? Nevezze meg a jelenet meghatározó helyszíneit, majd kapcsoljon hozzájuk két-két olyan fontos képi és nyelvi információt, amelyek a terek felismerését, elkülönítését segítik!
b) Gyűjtse össze, hogy milyen szereplők határozzák meg az egyes helyszíneket!
c) Melyik helyszínt látjuk szűkebb, melyiket tágabb képkivágásban? Melyik helyzet indokolja a szűkebb, illetve a nyitottabb plánválasztást?
d) Hogyan alakítják a teret a hangok?

7. (6 pont)
a) Ismertesse, hogy a részlet szereplői milyen társadalmi szerepet tulajdonítanak egymásnak!
b) Emeljen ki három olyan metakommunikációs eszközt, amely meghatározza a nő viselkedését!
c) Hogyan változik a nő viselkedése a részlet során?

8. (5 pont)
Bontsa jelenetekre a látott részletet, majd két-két érvvel igazolja, hogy miért válnak el az adott jelenetek a részleten belül!

9. (6 pont)
Foglalja össze röviden, hogy a részlet cselekménymenetét milyen módon határozza meg a megtévesztés fordulata! Gondolatmenetében térjen ki arra, hogy miképp épül ki, majd lepleződik le a megtévesztés akciója!

MÉDIA MINIESSZÉ (15pont)
10.
A befejezetlen történet befogadója címmel írjon rövid 1–1,5 oldalas esszét a teleregény szerkezeti, cselekményvezetési sajátosságairól! Gondolatmenetében térjen ki arra, hogy a felépített cselekményvilágban, a műsortípus megoldásaiban milyen jelek utalnak a közönségre!

Emelt szintű vizsga

Gyakorlati (projekt) vizsga 3 x 6–8 hét			*Írásbeli vizsga 180 perc*			*Szóbeli vizsga 15–20 perc*	
Médiaszöveg és munkanapló elkészítése (A1 feladat)	Esszé elkészítése (B1 feladat)	C feladat elkészítése	Fogalom- és tárgyismeret	Mozgóképi szövegértés	Média miniesszé	Mozgókép tételsor	Média tételsor
20 pont	20 pont	20 pont	15 pont	30 pont	15 pont	15 pont	15 pont
60 pont			60 pont			30 pont	

Az emelt szintű vizsga egyes részei eltérnek a középszintű vizsgától, de a részfeladatok típusai megegyeznek, így a középszint esetében megfogalmazott problémák itt is érvényesek.

Az emelt szinten vizsgázók A), B) és C) jelű, a központilag kiírt feladatsorból kiválasztott projektfeladatokat készítenek. A projektek emelt szinten 20–20–20 (összesen 60) pontot érnek. A 20 pontos projektfeladatokhoz emelt szinten külön javítókulcs tartozik: itt a követelményrendszer szigorúbb, egy-egy pontért több elvárást is teljesíteni kell, a vizsgázótól az értékelés precízebb fogalomhasználatot, mélyebb megfigyeléseket követel.

Az írásbeli teszt feladatai a vizsga-követelményrendszer alapján eltérnek a középszinttől. Emellett fontos különbség, hogy emelt szinten a szövegértési feladat erőteljesebben követeli meg a részfeladatokban megfogalmazott információk-megfigyelések szintetizálását. Az írásbeli részelemei 15–30–15 (azaz összesen 60) pontot jelentenek.

A szóbeli tételek szintén nyilvánosak, a vizsgázónak hosszabb felkészülési idő áll rendelkezésére, hogy a tételeket felépítse. A szóbeli feleletekre készülve szintén fontos, hogy a vizsgázó figyeljen feleletének fogalmi apparátusára, a tétel igényes megszövegezésére. A szóbeli vizsgán a vizsgázónak a felkészülési idő után maximum 20 perc áll rendelkezésére, hogy a két tételt (mozgókép és média) kifejtse. A vizsgáztató tanárok a vizsgázó feleletét csak akkor szakíthatják meg, ha elemi hibát vét, illetve ha szükséges, segítő kérdést tesznek fel. A két tétel 15–15 (azaz összesen 30) ponttal értékelhető. Emelt szinten a teljes vizsga maximálisan 150 pont lehet.

A mozgókép-érettségi más tantárgyak kompetenciarendszerében

A fenti gondolatok a mozgókép-érettségi feladatrendszerét, szerkezetét és annak módszertani elvárásait, a tantárgy fejlődésére gyakorolt, várható hatását vázolták. Annak, hogy e leírás lényegében a módszertani aprólékosság szempontjait helyezte előtérbe, az is az oka, hogy az érettségi és az azt megelőző felkészítő fázis kulturális összhangban, tágabb struktúrában működik. A vizsgarendszer sokféle megnyilvánulási formája, illetve azok együttese nem jelentett gondot a vizsgázók számára, gördülékenyen fogadták a különböző szakmai megnyilvánulások próbáit. (Mint már jeleztem, a média miniesszé területe még kiforratlan, s a szóbeli vizsga technikája is igényel fejlesztést.) A mozgókép-érettségi az egyik legsokrétűbb, sokféle kompetenciát igénylő, nagy műfajskálán mozgó vizsgarendszer. A kreatív produktumok, az esztétikai fejlettség, a társadalomtudományi szemléletmód, a magas- és populáris kultúra elemző értése, illetve ezek együttes birtoklása középszinten is a sikeres vizsga feltétele. Az új érettségi rendszer kulcsproblémáinak kihívását, a szövegértés és szövegalkotás megfelelő szintjének kialakítását, a rugalmas befogadó és szövegalkotó magatartás érvényesítését a mozgókép- és médiaismeret a fenti képességek összehangolásával teljesíti.

A tárgy és annak kimenete az érettségin nemcsak önmaga számára indukál kihívásokat; a mozgókép- és médiaismeret vizsgakövetelménye más tantárgyak erőterében is mozog. Bizonyos tárgyakkal (ének, vizuális kultúra) együttesen alkotja azoknak a területeknek a skáláját, amelyek az érettségin teret adnak a kreativitásnak.

Segítséget, szakmai fejlődést jelenthet a tárgy számára a történelem vizsgaformája, a történelem írásbeli megszervezése. A társadalomtudományi esszé és a média miniesszé nyelvének erősödését okozhatja a történelem írásbelin is elvárt nyelvi kompetencia.

A magyar nyelv és irodalom érettségi vizsgakövetelménye közép és emelt szinten is találkozik a mozgókép-érettségi vizsgakövetelményével. Az intertextualitás problematikája, a tömegkommunikáció rendszere, nyelvi és társadalmi hatása a médiaismeret már igen kidolgozott, jól megfogalmazott műveltségterületei. A filmi elbeszélésről tanult ismeretek az irodalom határterületeinek ismereteiként is felfoghatók. Ebben az esetben e tárgy lendülete jelenthet szakmai iránymutatást a magyar érettségi számára.

A különböző tárgyak egymásra hatása, az ezekre való szakmai rálátás, a más és más területeken megalapozott nyelvi kompetencia, illetve ezek összhangzata fejlesztheti és egyben segítheti is a vizsgázót.

Jegyzet

(1) 100/1997. (VI. 13.) Kormányrendelet az érettségi vizsgaszabály kiadásáról
1/2005 (I. 21.) OM rendelettel módosított egységes szerkezetbe foglalt 40/2002. (V. 24.) OM rendelet az érettségi vizsga részletes követelményeiről.